

УДК 658.012

DOI: <https://doi.org/10.18664/1994-7852.158.2015.62206>

**АНАЛІЗ МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ОЦІНКИ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ
НАУКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ**

Магістрант І.В. Ізмайлова

**АНАЛИЗ МЕТОДИЧЕСКИХ ПОДХОДОВ К ОЦЕНКЕ ИННОВАЦИОННОГО ПОТЕНЦИАЛА
НАУЧНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ**

Магистрант И.В. Измайлова

**ANALYSIS OF METHODOLOGICAL APPROACHES TO ASSESSING
INNOVATIVE POTENTIAL OF SCIENTIFIC ORGANIZATIONS**

Master student I.V. Izmaylova

Стаття присвячена питанням оцінки інноваційного потенціалу наукових організацій. В роботі проаналізовано праці науковців з питань дослідження оцінки інноваційного потенціалу підприємств на сучасному етапі соціально-економічного розвитку. Зроблено огляд актуальних підходів до оцінки інноваційного потенціалу, наведено їх недоліки. Визначено, що діагностика інноваційного потенціалу наукових організацій повинна носити комплексний характер.

Ключові слова: інноваційний потенціал, інновації, оцінка, методи оцінки, наукові організації.

Статья посвящена вопросам оценки инновационного потенциала научных организаций. В работе проанализированы труды ученых по вопросам исследования оценки инновационного потенциала предприятий на современном этапе социально-экономического развития. Сделан обзор актуальных подходов к оценке инновационного потенциала, приведены их недостатки. Определено, что диагностика инновационного потенциала научных организаций должна носить комплексный характер.

Ключевые слова: инновационный потенциал, инновации, оценка, методы оценки, научные организации.

The article is devoted to the evaluation of innovative potential of scientific organizations. Innovation potential is the core of the overall capacity of the organization, the constituent elements of which is industrial-technological, scientific, technical, financial and economic, personnel, organizational and management capacity, as well as the degree of readiness of the organization to innovate. The problem of estimation is the lack of assessment of complex research, methodological development and conceptual approaches to the assessment of the innovative capacity and efficiency of its use. This article analyzes the works of scientists for research evaluation of innovative potential of the organization. A review of current approaches to the assessment of innovative potential, will bring them disadvantages. Comparative analysis techniques indicate their variety of methodological basis of the research and innovation potential assessment methods. The most common group of three assessment methods: point scoring, evaluation on the basis of statistical, quantitative data, a mixed assessment option. The approach to assessing the innovative potential of scientific activity. It was found that the diagnosis of the innovation potential of research institutions should be integrated. Objective assessment of the value of the innovation potential can be achieved with the correct selection of indicators to characterize the complex potential on various grounds.

Keywords: innovative potential, innovation, evaluation, assessment methods, scientific organizations.

Постановка проблеми, її зв'язки з науковими та практичними завданнями. Тенденції розвитку інноваційної діяльності свідчать про те, що в даний час йдуть паралельні процеси розширення коопераційних зв'язків бізнесу з науковими організаціями. Наукове співтовариство поступово усвідомлює, що тільки перетворення завершених наукових робіт у сфері нововведень в товар або технологію має своїм наслідком збільшення доходів працівників науково-дослідних установ, а також покращення фінансового становища самих цих організацій. Законодавчим документом, що регламентує правові, організаційні та фінансові засади функціонування і розвитку науково-технічної сфери, є Закон України "Про наукову і науково-технічну діяльність" [1]. Водночас правові та організаційні засади цілісної системи формування та реалізації першочергових напрямів розвитку науки і техніки в Україні задекларовані в Законі України "Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки" [2]. Проте, на жаль, вітчизняна наука характеризується низьким рівнем інноваційної активності та повільним впровадженням сучасних організаційних форм і методів. Небагато наукових організацій України мають сильний інноваційний потенціал, але ще менше можуть ефективно його використовувати. Проблема пов'язана у тому числі і з відсутністю комплексних досліджень, методологічних розробок і концептуальних підходів до оцінки інноваційного потенціалу та ефективності його

використання. Зважаючи на ці причини, дослідження інноваційного потенціалу наукових організацій є актуальним завданням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій та виділення невирішених частин загальної проблеми. Питання розвитку інноваційних процесів, інноваційних стратегій, а також питання, що стосуються інноваційного потенціалу висвітлені в працях вітчизняних і зарубіжних вчених: В.Л. Диканя, І.В. Воловельської, В.Я. Горфінкеля, Є.Н. Ільченко, С.В. Лабунської, В.М. Момот, А.Н. Приходька, Р.А. Фатхутдінова, Б.Н. Чернишева та багатьох інших [4-6, 8, 9, 12]. Основну увагу дослідники приділяли питанням структури інновацій та інноваційного процесу, організації та управління інноваційною діяльністю, а також питанням, пов'язаним з управлінням знаннями. Водночас існуючі методики оцінки інноваційного потенціалу не повною мірою досліджені, поза увагою лишається багато важливих аспектів, що знижує ефективність інноваційної діяльності наукових організацій.

Актуальність і практична значущість проблеми, її недостатня наукова розробленість визначили вибір мети дослідження.

Мета статті полягає у визначенні структури та дослідженні існуючих методичних підходів щодо оцінки інноваційного потенціалу наукових організацій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вивчення наукової літератури дозволяє виділити декілька найбільш поширених

трактувань поняття «інноваційний потенціал» вченими, що спеціалізуються на цій тематиці:

1) накопичення певної інформації про результати науково-технічних робіт, винаходів, проектно-конструкторських розробок, зразків нової техніки і продукції [3];

2) система факторів і умов, що спрощують дійсність, звужують сферу застосування та є необхідними для здійснення інноваційного процесу [9];

3) здатність підприємства створювати нову вартість шляхом залучення всіх його наявних матеріальних і нематеріальних активів з метою його інноваційного розвитку [8].

На основі дослідження наукових підходів до трактування інноваційного потенціалу різними вченими зробимо висновок, що інноваційний потенціал можна розглядати як у широкому, так і у вузькому сенсі.

В широкому сенсі – це відносини, що виникають на макрорівні між учасниками інноваційної діяльності, спрямовані на досягнення базових цілей підприємства, які трактуються в його стратегії розвитку при наявності інноваційних можливостей.

У вузькому сенсі інноваційний потенціал підприємства – це засоби і можливості підприємства, які застосовуються у сукупності для впровадження нововведень відповідно до базових цілей розвитку підприємства [10].

Інноваційний потенціал формується з двох основних матеріальних і нематеріальних складових: інноваційний потенціал матеріальних ресурсів; інтелектуальний потенціал. Кожен з елементів інноваційного потенціалу підлягає впливу різних факторів і залежно від рівня розвитку може бути віднесений до сильних або слабких сторін підприємства. Оцінка інноваційного потенціалу дозволяє, насамперед, проаналізувати фінансову стійкість підприємства до інноваційного розвитку [8].

Порівняльний аналіз методик, запропонованих в економічній літературі [5- 7, 11, 12], вказує на їх різноманітність як за методологічним обґрунтуванням системи дослідження, так і за методом оцінки інноваційного потенціалу. Одні вчені і фахівці віддають перевагу бальним, переважно експертним методам оцінки факторів, інші використовують для цієї мети статистичні, кількісні дані. Враховуючи, що ряд факторів, які характеризують інноваційний потенціал

підприємства, не піддаються кількісному вимірюванню, в деяких методиках використовується змішаний варіант.

Прикладом використання експертних оцінок є методика, запропонована в роботах В.Я. Горфінкеля, Б.Н. Чернишева, Р.А. Фатхутдінова [5, 12]. Основою даної методики оцінки інноваційного потенціалу є діагностика або аналіз внутрішнього середовища підприємства. Елементи, які діагностуються, включають до себе продуктивний, функціональний, ресурсний, організаційний блоки та блок управління. Недоліками експертних методів оцінювання інноваційного потенціалу організацій є відсутність визначення його інтегральної оцінки, значний рівень суб'єктивності, обмеженість використовуваних параметрів оцінювання.

Інші автори [7, 11] пропонують визначати інноваційний потенціал за допомогою системи розрахункових показників, яка дозволяє виключити суб'єктивність експертних оцінок. Даний підхід дозволяє адекватно оцінити стан і готовність підприємства до інноваційного перетворення, проте має ряд недоліків: відсутність критеріальних значень показників оцінки [11], великий обсяг розрахункових даних, складність розрахунків [7].

Змішаний варіант оцінювання інноваційного потенціалу організації запропоновано в роботі [6]. Системно-діагностичний підхід ґрунтується на методі експертних оцінок та використанні розрахункових коефіцієнтів при аналізі найважливіших параметрів (фінансово-економічних). При всій комплексності методики оцінювання за умови її застосування аналізується занадто великий обсяг інформації, багато показників характеризують загальний потенціал підприємства, а не інноваційний.

Значний інтерес викликає підхід до визначення структури інноваційного потенціалу наукової організації та оцінки його рівня, запропонований в роботі [8]. Під інноваційним потенціалом науково-дослідного інституту (НДІ) автори розуміють сукупність науково-технічних, технологічних, інфраструктурних, фінансових, правових, соціокультурних та інших можливостей забезпечити сприйняття і реалізацію нововведень, тобто отримання інновацій. Складовими інноваційного потенціалу НДІ є науково-технічний, виробничо-технологічний, кадровий потенціал.

Оцінка інноваційного потенціалу наукової діяльності повинна складатися з чотирьох частин:

1) стан інфраструктурних можливостей самої організації, які забезпечують проходження нововведенням всіх етапів інноваційного циклу;

2) рівень інноваційної культури, що характеризує ступінь сприйнятливості нововведень персоналом організації;

3) зовнішні та внутрішні чинники, що відображають взаємодію інноваційного потенціалу з іншими частинами загального потенціалу НДІ та впливають на успішність здійснення інноваційного циклу;

4) для характеристики інноваційного потенціалу НДІ можна ввести поняття «заділ науково-технічних розробок і винаходів». Власне, цей заділ є, з одного боку, підсумком НДДКР самої організації, з іншого – відображає його коопераційні та інші зв'язки з партнерами, які виконують подібні розробки за договором або пропонують їх через вільний продаж ліцензій на ринку [8].

Заділ науково-технічних розробок і винаходів як структурна частина інноваційного потенціалу має такі характеристики:

- показники завершення НДДКР власними силами промислових підприємств і науково-технічних організацій;

- наявність патентної служби на підприємстві; наявність отриманих патентів, об'єктів авторського права, права на промисловий зразок, виробничі секрети (ноу-хау), зареєстровані товарні знаки, знаки обслуговування за результатами виконаних НДР;

- маркетинговий досвід, реакція підприємства, клієнтурна база, прихильність споживачів, ліцензійні угоди;

- комунікаційні мережі, інформаційні технології, партнерські відносини з постачальниками і посередниками (логістичний ланцюг поставок).

Всі частини загального потенціалу тісно пов'язані між собою. Ефективна реалізація загального потенціалу залежить від стану як кожної з його частин, так і їх взаємодії. Саме

збалансованість частин загального потенціалу є основною умовою повної його реалізації, оскільки відставання однієї з них виступає стримуючим фактором [8].

Висновки. Інноваційний потенціал – системний показник, що характеризує ступінь готовності і здатності організації до випуску конкурентоспроможної інноваційної продукції. Аналітичний огляд публікацій з даної проблематики показав багатозначність визначення категорії «інноваційний потенціал» у різних авторів, яка пов'язана з розглядом її окремих боків, що виступають як об'єкт дослідження.

Важливою проблемою методичного забезпечення оцінки інноваційного потенціалу підприємства є визначення складу оціночних показників. Інноваційний потенціал є ядром загального потенціалу організації, складовими елементами якого є виробничо-технологічна, науково-технічна, фінансово-економічна, кадрова, організаційно-управлінська служби з їх потенціалами, а також ступінь готовності організації до інновацій.

Єдиний універсальний метод оцінки інноваційного потенціалу наукової організації неможливо розробити, оскільки на результати інноваційної діяльності впливає величезна кількість різноманітних факторів, що не піддаються кількісній оцінці. У зв'язку з цим оцінка інноваційного потенціалу організацій, у тому числі і в науковій сфері, повинна носити комплексний характер. Об'єктивність оцінки величини інноваційного потенціалу може бути забезпечена лише при правильному виборі системи показників, які дозволяють в комплексі характеризувати потенціал за різними ознаками. При цьому необхідно прагнути до того, щоб якомога більше показників було визначено кількісно.

Практичне значення мають подальші дослідження, націлені на обґрунтування процедур прийняття управлінських рішень щодо вибору виду інновацій на основі інтегрального показника інноваційного потенціалу організації.

Список використаних джерел

1. Про наукову та науково-технічну діяльність [Електронний ресурс]: закон України від 13.12.1991 р. № 1977-XII. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1977-12/page>.

2. Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки [Електронний ресурс]: закон України від 11.07.2001 р. №2623-III. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2623-14>.
3. Возбранная, Т.В. Инновационный потенциал как элемент стратегического развития предприятия [Текст] / Т.В. Возбранная, Л.П. Кириченко // Вестник Бурятского государственного университета. – 2011. - №2. – С. 149-152.
4. Дикань, В.Л. Выбор инновационной стратегии предприятия на основе расчета его инновационного потенциала [Текст] / В.Л. Дикань, И.В.Воловельская // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2008. - №21. – С. 11-15.
5. Инновационный менеджмент [Текст]: учебник / под ред. проф. В.Я.Горфинкеля, проф. Б.Н. Чернышева. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Вузовский учебник, 2008. – 464 с.
6. Лабунская, С.В. Комплексная оценка и анализ инновационного потенциала промышленных предприятий [Текст] / С.В. Лабунская // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2014. – №3. – С.102-112.
7. Лаптева, Е.А. Проблемы оценки инновационного потенциала промышленных предприятий [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.uecs.ru/uecs68-682014/item/3027-2014-08-26-13-14-10>.
8. Момот, В.М. Метод оценки инновационного потенциала научной деятельности [Текст] / В.М. Момот, Е.Н. Ильченко // Бизнес-Информ. – 2012 – №31. – С.64-67.
9. Приходько, А.Н. Методика оценки деятельности структурного подразделения вуза [Текст] / А.Н. Приходько // Фундаментальні дослідження. – 2010. - №12. – С. 37-41.
10. Сорокина, Г.П. Диагностика научного потенциала организации [Текст] / Г.П. Сорокина // Известия Московского государственного технического университета МАМИ. – 2012. – Вып. 2, т. 3. – С. 198-202.
11. Шляхто, И.В. Оценка инновационного потенциала промышленного предприятия [Текст] / И.В. Шляхто // Вестник Брянского государственного технического университета. – 2006. – №1 (9). – С. 109-115.
12. Фатхутдинов, Р.А. Инновационный менеджмент [Текст]: учебник для вузов. – 6-е изд. – СПб.: Питер, 2008. – 448 с.

Рецензент д-р екон. наук, профессор В.Л. Дикань

Ізмайлова Інна Володимирівна, слухач НН ІППК Українського державного університету залізничного транспорту, старший інспектор відділу кадрів Інституту проблем машинобудування ім. А.М. Підгорного НАН України. E-mail: irasahsa.mi@mail.ru.

Izmaylova Inna Vladimirovna, the listener NN Institute of Ukrainian state University of railway transport, chief inspector HR of I A.N. Podgorny Institute for mechanical engineering problems. E-mail: irasahsa.mi@mail.ru.

Наукова праця здана до друку 17.09.2015 р.